

УДК 94(477)

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІКІПЕДИЧНОЇ СПІЛЬНОТИ НА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ ЩОДО УПОРЯДКУВАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ООНОВЛЕННЯ Й ПОШИРЕННЯ У СВІТІ ЗНАНЬ ПРО ТАРАСА ШЕВЧЕНКА СЛОВ'ЯНСЬКИМИ МОВАМИ

Олег ЧИРКОВ

науковий співробітник відділу української етнології ННДІУВІ

Анотація. У статті наведено головні результати дослідження діяльності вікіпедичної спільноти на початку XXI ст. щодо упорядкування, зберігання, оновлення й поширення у світі знань про Тараса Шевченка слов'янськими мовами. Головним джерелом є слов'яномовні розділи Вікіпедії, для порівняння переглянуто й деякі інші мовні сегменти. Використано її пошукову систему та статистику переглядів статей про Тараса Шевченка. Роботу здійснено у ННДІУВІ на виконання фундаментального дослідження «Україна і світове українство в системі українознавства. Українці у світовій цивілізації і культурі» упродовж вересня 2013 р. – жовтня 2014 р.

Ключові слова: Україна, українці, Тарас Шевченко, слов'янські мови, Вікіпедія, мовний сегмент Вікіпедії.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ВИКИПЕДИЧЕСКОЙ ОБЩНОСТИ В НАЧАЛЕ XXI ВЕКА ПО УПОРЯДОЧЕНИЮ, ХРАНЕНИЮ, ОБНОВЛЕНИЮ И РАСПРОСТРАНЕНИЮ В МИРЕ ЗНАНИЙ О ТАРАСЕ ШЕВЧЕНКО НА СЛАВЯНСКИХ ЯЗЫКАХ

Олег ЧИРКОВ

научный сотрудник отдела украинской этнологии ННИИУВИ

Аннотация. В статье приведены результаты исследования деятельности википедической общности в начале XXI в. по упорядочению, сохранению, обновлению и распространению в мире знаний о Тарасе Шевченко на славянских языках. Главным источником являются славяноязычные разделы Википедии, для сравнения просмотрены и некоторые другие языковые сегменты. Использована ее поисковая система и статистика просмотров статей о Тарасе Шевченко. Работа выполнена в ННИИУВИ по программе фундаментального исследования «Украина и мировое украинство в системе украиноведения. Украинцы в мировой цивилизации и культуре» в течение сентября 2013 г. – октября 2014 г.

Ключевые слова: Украина, украинцы, Тарас Шевченко, славянские языки, Википедия, языковой сегмент Википедии.

«WIKIPEDIA» COMMUNITY'S ACTIVITY ON ORDERING,
PRESERVATION, RENEWAL AND WIDE SPREAD
OF KNOWLEDGE ABOUT TARAS SHEVCHENKO
IN SLAVIC LANGUAGES IN THE EARLY XXIst CENTURY

Oleh CHYRKOV

research associate of Ukrainian Ethnology Department of NRIUSWH

Annotation. The article introduces the main results of the research of «Wikipedia» community's activity on ordering, preservation, renewal and wide spread of knowledge about Taras Shevchenko in Slavic languages in the early XXIth century. The author compared information on the subject in Slavic and other language segments. The search system and the views of the articles dealing with Taras Shevchenko in «Wikipedia» were used. The work was carried out within the framework of fundamental research «Ukraine and Global Ukrainian Heritage in the System of Ukrainian Studies. Ukrainians in the Global Civilization and Culture» conducted in September 2013 – October 2014 by National Research Institute of Ukrainian Studies and World History.

Key words: Ukraine, Ukrainians, Taras Shevchenko, Slavic languages, Wikipedia, Wikipedia language segment.

Тарас Шевченко у долі українського народу відігравав і відіграє велике значення. Це узгоджується з тим, що знання про нього в українському сегменті веб-енциклопедії «Вікіпедія» посідають перше місце серед усіх українських і зарубіжних персоналій за кількістю запитів користувачів. Творча спадщина Т. Шевченка мала суттєве значення для багатьох поневолених народів, зокрема й слов'янських.

На початку XXI ст. найбільша та найзапитуваніша серед людства енциклопедія «Вікіпедія» стала зручним і ефективним інструментом поширення довідково-енциклопедичних знань про світ і Україну в ньому. Мета нашого дослідження: охарактеризувати діяльність вікіпедичної спільноти на початку XXI ст. щодо відтворення в Україні й світі знань про Т. Шевченка слов'янськими мовами. Історія України та зарубіжних українців розглядається у зв'язку з глобальною історією. Предмет

дослідження: діяльність вікіпедичної спільноти на початку XXI ст. щодо упорядкування, зберігання, оновлення й поширення у світі знань про Тараса Шевченка слов'янськими мовами.

Головні дослідні завдання були такі: 1) виявити наявні знання про Т. Шевченка у сегментах Вікіпедії слов'янськими мовами, 2) з'ясувати їх головний зміст, організацію, історію появи та розвитку, 3) дати оцінку запитуваності статей Вікіпедії про Т. Шевченка слов'янськими мовами. Джерельною базою дослідження є Вікіпедія (головним чином мовні сегменти слов'янськими мовами) та сайти Вікімедії й вікіпедичної статистики (з-поміж сегментів слов'янськими мовами у списку літератури [1–8] наводимо лише український).

Дослідження здійснено у ННДІУВІ на виконання наукової теми «Україна і світове українство в системі українознавства. Українці у світовій цивілізації і культурі» (№0112U003511).

Результати тематично близьких досліджень автора оприлюднено у журналах «Українознавство» та «Українознавчий альманах», «Збірнику наукових праць ННДІУВІ» (2011–2013), колективній монографії «Українська земля і люди. Український етнос у світовому часопросторі», у низці доповідей на конференціях. Головні результати дослідження наведено у цій статті.

Спільнота Вікіпедії неухильно збільшується від часу появи на старті третього тисячоліття першого її сегмента англійською мовою, охоплюючи ширші кола громадян більшості країн світу. Станом на 1 листопада 2014 р. у Вікіпедії зареєструвалося 49,7 млн. користувачів, було створено 285 мовних сегментів, що містили близько 33,5 млн. статей основного змісту (близько 124, 3 млн. з урахуванням сторінок неосновного змісту).

Певна частина вікіпедичної спільноти працювала з метою представлення знань про Т. Шевченка у веб-енциклопедії «Вікіпедія». Ця частина складається з сотень громадян десятків країн. Діяльність вікіпедистів щодо знань про Т. Шевченка була спрямована на наповнення енциклопедії різноманітними шевченкознавчими знаннями і полягала, зокрема, у таких діях: збирали, опрацьовували й упорядковували наявні знання про Т. Шевченка на традиційних друкованих носіях та у веб-ресурсах з метою приведення їх до форми енциклопедичної статті вікіпедичного формату чи її певної частини; перекладали інформацію про Т. Шевченка з одних мов на інші; набирали тексти й таблиці, вводили файли зображень; обговорювали, доповнювали й редагували статті Вікіпедії, що містять знання про Т. Шевченка, систематизували їх.

Вікіпедичні знання про Т. Шевченка мали форму окремих статей про його життя й творчість, а також різних за обсягом частин інших статей, пов'язаних певним чином з Т. Шевченком. Вікіпедичні знання про Т. Шевченка організовані за типом файлу (текстова інформація, зображення), мовами їх фіксації (по мовних сегментах Вікіпедії), тематичними, часовими та іншими категоріями (групи статей), за статтями. Знання про Т. Шевченка, наявні в усіх мовних сегментах Вікіпедії, відрізняються за обсягом та змістом, проте мають уніфіковану форму та довідково-енциклопедичний стиль.

Певні знання про Т. Шевченка восени 2014 р. містилися у понад шести десятках мовних сегментів Вікіпедії. Найбільш системно вони представлені у тому випадку, коли є окрема стаття про життя й діяльність Т. Шевченка, а в ній є гіпертекстові посилання-переходи на інші статті, пов'язані з життям і творчістю Т. Шевченка. Окрема стаття «Тарас Шевченко» наприкінці жовтня 2014 р. була принаймні започаткована у 61 мовному сегменті Вікіпедії. Кількість таких мовних сегментів продовжує зростати. Рік тому, наприкінці жовтня 2013 р., стаття була започаткована у 56 сегментах. Тобто за останні 12 місяців вікіпедисти започаткували статтю про Т. Шевченка у 5 мовних сегментах.

Серед мов і діалектів, якими зафіксовано знання про Т. Шевченка, вагому групу становлять мови слов'янської групи індоєвропейської мовної сім'ї. Станом на 1 листопада 2014 р. у Вікіпедії було створено 20 сегментів слов'янськими мовами, а саме: 1) російський (назва мови сегмента в оригіналі «Русский»), 2) польський («Polski»),

3) український офіційним правописом («Українська»), 4) чеський («Čeština»), 5) сербський («Српски / srpski»), 6) словацький («Slovenčina»), 7) болгарський («Български»), 8) хорватський («Hrvatski»), 9) словенський («Slovenščina»), 10) сербсько-хорватський («Srpskohrvatski / Српскохрватски»), 11) македонський («Македонски»), 12) білоруський офіційним правописом («Беларуская»), 13) білоруський на тарашкевиці («Беларуская»), 14) боснійський («Bosanski»), 15) верхньолужицький («Hornjoserbsce»), 16) русинський – один із варіантів письма на основі діалектів української мови («Русинський язык»), 17) кашубський («Kaszëbsczi»), 18) сілезький («Ślůnski»), 19) нижньолужицький («Dolnoserbski»), 20) старослов'янський («Словѣньскъ»). На стадії розробки було 8 мовних сегментів, серед яких сегменти на суржку й давньоруською мовою.

У більшості мовних сегментів Вікіпедії слов'янськими мовами й діалектами (у 13) створено окрему статтю про Т. Шевченка чи його діяльність, а саме: в українському офіційним правописом (стаття «Шевченко Тарас Григорович»), русинському («Тарас Шевченко»), російському («Шевченко, Тарас Григорьевич»), польському («Taras Szewczenko»), білоруському оф. правописом («Тарас Рыгоровіч Шаўчэнка»), білоруському на тарашкевиці («Тарас Шаўчэнка»), болгарському («Тарас Шевченко»), боснійському («Taras Grigorović Ševčenko»), чеському («Taras Ševčenko»), хорватському («Taras Grigorović Ševčenko»), македонському («Тарас Шевченко»), словацькому («Taras Hryhorovuč Ševčenko»), сербському («Тарас Шевченко»).

Не виявлено окремої статті про Т. Шевченка у таких мовних сегментах: нижньолужицькому, верхньолужицькому, русинському, кашубському, сілезькому, сербсько-хорватському, старослов'янському.

Статті про Т. Шевченка почали утворюватися вже у перші роки розростання Вікіпедії. Серед перших мовних сегментів, де започатковано таку статтю, німецький (серпень 2003), український (лютий 2004) та англійський (березень 2004). Надалі у сегментах слов'янськими мовами стаття започатковувалася з такою інтенсивністю: у 2005 р. у 3 сегментах, 2006 – 2, 2007 – 3, 2008 – 3, 2009, 2010 – 0, 2011 – 1. Отже, в 11 з-поміж 13 сегментів слов'янськими мовами стаття про Т. Шевченка започаткована у період 2005–2008 рр., у перші роки наповнення цих сегментів.

Упродовж усього часу існування окремих вікіпедичних статей про Т. Шевченка слов'янськими мовами вікіпедисти редагували їх (сумарно це становить сотні разів), що призводило до збільшення кількості знань про Т. Шевченка (розширення тексту), зростання зв'язаності змісту статей з іншими знаннями, наявними в інших статтях (зокрема, з шевченкознавчими), поліпшенню ілюстрованості статей (файлами зображень), зростанню обґрунтованості наведених знань (збільшення кількості посилань, друкованих та веб-джерел).

У статтях про Т. Шевченка наведено головні біографічні факти, інформація про дослідження його життя й діяльності, про вшанування пам'яті, фрагменти писаних творів, світлини його малюнків, фотографії місць і об'єктів, пов'язаних з Т. Шевченком, тощо. Найбільшою за обсягом стаття про Т. Шевченка є в

українському сегменті (понад 159 тис. байтів), майже утричі менша – у російському, майже у 8 разів – у білоруському (офіційним правописом). У сегменті англійською мовою стаття про Т. Шевченка менша, ніж в українському, у 3 з лишком рази. Надто маленькі статті у болгарському, македонському та русинському сегментах. Редактори русинського сегмента, інформуючи своїх читачів про Т. Шевченка, обмежилися одним реченням. Щоправда, зазначили, що це лише стрижень статті, запросили бажаних «доповнити й розширити» її.

Знання про Т. Шевченка містяться в багатьох інших статтях Вікіпедії. За згадуванням імені Т. Шевченка у певному мовному сегменті складається уявлення про приблизну кількість статей, що містять знання про нього. Ім'я Тараса Шевченка згадувалося (17 вересня 2014 р.) у незмінному вигляді (під час пошуку в лапках) в українському сегменті у 1224 статтях, російському – 1742, македонському – 193, польському – 61, болгарському – 28, чеському – 24, білоруському (оф. правописом – так званою «наркомівкою») – 20, хорватському – 17, білоруському (так званою «тарашкевицею») – 14, сербському – 13, словенському – 10, боснійському – 8, словацькому – 6.

Для порівняння зазначимо, що у найнаповненішому сегменті Вікіпедії англійською мовою ім'я Т. Шевченка згадано (у незмінюваній формі) у 738 статтях, німецькому – 203, французькому – 78, на івриті – 17. Отже, за кількістю статей, що містять знання про Т. Шевченка, лідирують російський, український та англійський мовні сегменти Вікіпедії.

Потенційна кількість споживачів знань про Т. Шевченка, вміщених у сегментах слов'янськими мовами,

становить понад 300 млн. осіб. З-поміж слов'янських мов нині найбільше володіють російською мовою 277 млн. осіб, українською та польською – по 44 млн.

Стаття «Тарас Шевченко» вже не один рік посідає друге місце після статті «Україна» за кількістю переглядів серед читачів українського сегмента Вікіпедії (статті «Франко Іван Якович» та «Леся Українка» перебувають серед першого десятка).

За останні 30 днів (що передують 6 листопада 2014 р.) стаття «Шевченко Тарас Григорович» українського мовного сегмента переглянута 36635 разів, за останні 60 днів – 51602 рази, за останні 90 днів – 61304 рази. У російському сегменті статтю переглянута за ці періоди відповідно 39048, 68356, 96167 разів; польському: 2303, 4597, 7314 рази; чеському: 426, 977, 1382 рази; словацькому: 169, 336, 498 разів; хорватському: 148, 328, 478 разів; болгарському: 158, 315, 459 разів; сербському: 78, 243, 383 рази; македонському: 62, 133, 237 разів; боснійському: 58, 125, 202 рази.

Для порівняння зазначимо, що в одному з лідируючих сегментів за кількістю переглядів статті про Т. Шевченка – англійському – її переглянута 5851, 12195, 18516 разів за ті ж періоди часу; у німецькому: 824, 1791, 2692 рази; у французькому: 458, 987, 1628 разів; на івриті: 77, 150, 255 разів.

Бачимо, що запитуваність знань про Т. Шевченка велика. За запитуваністю знань про Т. Шевченка відрив російського та українського сегментів від решти слов'янських значний. За 90 днів (до 6.11.2014) в 11 сегментах Вікіпедії слов'янськими мовами статтю про Т. Шевченка переглянута сумарно у 5,5

раза менше, ніж в українському сегменті, та у 9 разів менше, ніж у російському. Проте стаття про Т. Шевченка має сумарно близько 500 тис. переглядів за календарний рік у сегментах Вікіпедії слов'янськими мовами, без урахування української.

Серед усіх вікіпедичних сторінок українського сегмента стаття про Т. Шевченка за кількістю переглядів упродовж 2013 р. посіла 3 позицію після головної сторінки та статті «Україна». У російському сегменті серед понад мільйона статей стаття про Т. Шевченка опинилася на високому 78 місці за кількістю переглядів, у польському – 2332, македонському – 2952, болгарському – 3123, словацькому – 4660, сербському – 5556, хорватському – 5714, боснійському – 6711, чеському – 6734. Кількість переглядів статей про Т. Шевченка має тенденцію зростати.

Сучасна діяльність частини вікіпедичної спільноти світу спрямована на оновлення наявних статей про Т. Шевченка та його твори у Вікіпедії, а також на створення відповідних статей у тих мовних сегментах, де їх ще немає.

Отже, узагальнюючи, маємо сказати, що частина спільноти Вікіпедії здійснює понад 10 років дії, що забезпечують упорядкування, зберігання, оновлення і вільне поширення енциклопедично-довідкових знань про Т. Шевченка мовами багатьох народів різних частин Землі, зокрема 11 слов'янськими мовами у 13 мовних сегментах. Проте на цій ниві ще багато треба зробити у напрямку доповнення й обґрунтування знань та перекладу їх на понад 200 інших мов, їх діалектних і правописних варіантів, на яких наповнюються сегменти Вікіпедії, і на мови, якими будуть зберігатися

й поширюватися вікіпедичні знання в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Wikimedia Toolserver [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://toolserver.org/~johang/2012.html#ukrainian>
2. Wikipedia article traffic statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stats.grok.se>
3. Wikipedia: the free encyclopedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org>
4. Most viewed articles on Ukrainian Wikipedia 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tools.wmflabs.org/wikitrends/2013.html#ukrainian>
5. Page Views for Wikipedia, All Platforms, Normalized [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stats.wikimedia.org/EN/TablesPageViewsMonthlyCombined.htm>
6. Вікімедіа Україна: Блог «Вікімедіа Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wikimediaukraine.wordpress.com>
7. Вікімедіа Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.wikimedia.org>
8. Вікіпедія: вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>

REFERENCES

1. Wikimedia Toolserver [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://toolserver.org/~johang/2012.html#ukrainian>
2. Wikipedia article traffic statistics [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://stats.grok.se>
3. Wikipedia: the free encyclopedia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://en.wikipedia.org>
4. Most viewed articles on Ukrainian Wikipedia 2013 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tools.wmflabs.org/wikitrends/2013.html#ukrainian>
5. Page Views for Wikipedia, All Platforms, Normalized [Elektronnyi resurs]. – Rezhym

dostupu: <http://stats.wikimedia.org/EN/TablesPageViewsMonthlyCombined.htm>

6. Wikimedia Ukraina: Blog «Wikimedia Ukraina» [Elektronnyi resurs]. – Rezhyim dostupu: <http://wikimediaukraine.wordpress.com>

7. Wikimedia Ukraina [Elektronnyi resurs]. – Rezhyim dostupu: <http://ua.wikimedia.org>

8. Vikipediya: vilna entsyklopediia [Elektronnyi resurs]. – Rezhyim dostupu: <http://uk.wikipedia.org>

O. Chyrkov

«Wikipedia» Community's Activity on Ordering, Preservation, Renewal and Wide Spread of Knowledge about Taras Shevchenko in Slavic Languages in the Early XXIst Century

Abstract

Web-encyclopedia «Wikipedia», which emerged in the early XXIst century, has become one of the most demanded information sources among the population, an easy-to-use and efficient instrument of spreading reference and encyclopedic information on Ukraine and the whole world in different languages and dialects. Considerable attention is paid to information on outstanding personalities, first of all those who had significant influence on the cultural and civilization development of certain nations or humankind in whole, in particular, Taras Shevchenko. The research was carried out in order to characterize the activity of «Wikipedia» community on renewal of knowledge about Taras Shevchenko in Ukraine and throughout the world in Slavic languages in the early XXIst century. The author considered information on Shevchenko in certain language segments of «Wikipedia», in particular its availability, organization, scope, content and requests by Internet users. The author compared information on the subject in Slavic and other language segments of «Wikipedia» during 2001–2014 and analyzed statistics on usage of «Wikipedia» in Ukraine for recent years on the basis of data of other websites.

Activity of «Wikipedia» community on ordering, preservation, renewal and wide spread of knowledge about Taras Shevchenko in Slavic languages has good results. Most of «Wikipedia» segments in Slavic languages and dialects contain at least one article on Taras Shevchenko or his activity. The name of Taras Shevchenko is cited in several thousands of Wikipedian articles. For several years the article «Taras Shevchenko» has been taken the second place among the most requested articles by the users of the Ukrainian segment of «Wikipedia». Today the activity of «Wikipedia» community is oriented to renewal of available articles on Taras Shevchenko and his activity, and also to creation of related articles in those language segments, where they are still absent.